

Dolenjski list

GLASILO OSVOBODILNE FRONTE DOLENJSKIH OKRAJEV

TEDNIK ZA POLITIČNA, GOSPODARSKA IN KULTURNA VPRAŠANJA

LETO III. — Štev. 19.

NOVO MESTO, 9. MAJA 1952

CETRTLETNA NAROČNINA 100 DIN

IZHAJA VSAK PETEK

S kresovi, zelenjem, mlaji, prireditvami in izleti je Dolenjska pozdravila 27. april in 1. maj

Komaj so ugasnili kresovi po dolenjskih gričih v soboto 26. aprila, zažgali na čast in v pozdrav 11. obletnici ustanovitve Osvoobodilne fronte Slovenije in so se ljudje razšli s prireditvami, slavnostnih sej občinskih odborov Fronte in ostalih prireditev, smo se že začeli pripravljati na praznik delovnih ljudi. Delovni kolektivi so okrasili tovarne, delavnice, gradbišča in prometna vozila, zeleničarji so — kakor vsako leto — okitili lokomotive, da so vriskale v pomladno jutro kakor mlade neveste, izložbe v mestih in vaseh so pozdravljale mladoletce s pomladnim vretjem, slikami naših voditeljev in z napisli, ki slavijo delo.

Na predvečer 1. maja so znova zagoreli številni kresovi na čast prazniku dela. Velik kres je gorel nad Trebnjem, v okolici Novega mesta jih je bilo več, številni kresovi pa so svetili tudi v Beli krajini in na Kočevskem. Največja povorka je bila v Novega mesta, kjer se je zvrstilo v dolg sprevid več tisoč ljudi z voljsko godbo na čelu. Povorka je zavila izpred poslopja OLO na stadion v Kandilju, od tam pa nazaj v mesto na razsvetljen Glavni trg, kjer je bil pred zgradbo MLO velik odraz. Lahko trdimo, da se še nobeno leto ne osvooboditvi prvo-majске proslave v Novega mesta ni udeležila takšna množica ljudstva kot na predvečer 1. maja. V povorki so sodelovali vsi delovni kolektivi in organizacije športniki, člani Protiletalske zasedbe v krajih, gasilci, zeleničarji, šolska mladina. O pomenu 1. maja sta govorila pred navdušenim množico sekretar Mestnega komiteja KPS Miha Povičina in zeleničar Niko Bratuž. Po govorih so nastopile na odru razne skupine, orkester, pevski zbor učiteljskega inštituta.

V četrtek 1. maja je bil na Ruparju vrhu pri Birčni vasi velik partizanski miting, ki so ga priredila vodstva krajevnih organizacij. Udeležila se ga je množica prebivalstva iz okolnih krajev in Novega mesta. Člani delovnih kolektivov in številni posamezniki pa so od četrtka do nedelje pohiteli na izlete. Gorjanci, Trška gora, Javorovica, Šmarške in Dolenjske toplice in mnogi drugi kraji so bili polni veselih izletnikov, katerim navzile pretični vremenski napovedim tudi vreme ni nakazalo. Praznik delovnih ljudi so posebno slavnostno proslavili

ljali tudi v Kočevju, Črnomlju, Trebnjem, Žužemberku in mnogih drugih dolenjskih krajih.

ST. JERNEJ OB PRAZNIKU FRONTE

Veličastna je bila prireditev, ki je 26. aprila zvečer privabila v šentjernejško dvorano toliko ljudi, da je bila prepolna. Suhoparna nastevanje sporeda ne more povedati tega, kar so ljudje občutili na tej prelepi prireditvi. Po pozdravu, ki je veljal predvsem gostom, moškemu zboru SKUD »Oton Zupančič iz Tohačne tovarne v Ljubljani, in po govoru o prazniku OF so priskakljali na oder najmlajši otroci iz pred kratkim ustanovljenega vrta. Njihov nastop je spravil gledalce v veselo razpoloženje, ki ga

je delgnil nato govor gimnazijke. Gostje so zapeli štiri pesmi, sledil pa je rajalni nastop dijakini, spomnil na neuklonljivo Ljubljano, pa spet pesmi gostov pod vodstvom prof. Emila Breganta in recitacija enega izmed pevcev. Višek večera je bila točka »Bratom onkraj meje«, ki jo je sestavila tov. Vlasta Tavčarjeva. Izvedla pa velika skupina članov SKUD »Brata Pirkovič« z moškimi pevskim zborom, domačo mladino itd.

Prireditev je bila veselo presenetljivi velik obisk ljudstva od blizu in daleč, ki so prišli k svečanosti ne da bi vedeli za obisk ljubljanskih pevcev. Bil je res nadev lepo. Prireditev je bila čisto šentjernejjski učitelj, katerim radi pomagajo tudi ostali ljudstva na jim je za uspešno kulturno-prosvetno delo iz srca hvaležno!

Najvažnejša naloga novega delavskega sveta „PIONIRJA“ je izdelava tarifnega pravilnika

30. aprila se je sestal na prvem zasedanju 40-članski delavski svet gradbenega podjetja »Pionir« v Novega mesta. Podjetje je v času gospodarjenja prvega delavskega sveta od 21. oktobra 1950 do letos doseglo vrsto lepih uspehov in delovnih zmago, o katerih smo že poročali v našem listu. Sindikalno dvorano podjetja krasi vrsta diplom in priznanj, ki jih je kolektiv prejel ob raznih priložnostih in tekmovanjih.

Prvi delavski svet si je zlasti prizadeval utrditi delovno disciplino, dvigniti storilnost, boljše izrabo strojev in zniževati stroške. Cenravn ima podjetje raztresena gradbišča na področju večjih okrajev, mu je uspelo znižati število neproduktivnega osoblja od 159 na 92 uslužbenecov. V letu 1951 je podjetje zgradilo raznih objektov v vrednosti 124 milijonov dinarjev, računano po nižji ceni. To je izpolnilo letne obvezne s 128% Lani so v podjetju proglasili 92 udarnikov. K uspehu je podjetju zlasti pripomoglo smotno organizirano tekmovanje med skupinami in brigadami, ki je postajalo skoraj stalen način dela. Dvig storilnosti in odprava iz-

ostankov od dela, ki so skoraj popolnoma prenehali, spada prav tako med pomembne uspehe tega kolektiva.

Na zasedanju 30. aprila je stari delavski svet predal posle novemu. Poročilo prejšnjega predsednika DS in upravnega odbora je bilo slika skromno in podjetje je tako obsežnim delokrogom nepopolno. Stari upravni odbor ni mogel pojasniti povzročiteljev in članom sveta, kolik je sklad vodstva za nagrade in koliko znaša kulturno-prosvetni fond, ki ga podjetje razdeli na sindikalne družnice. Mislimo, da je pri tem napaka tudi pri Glavnih direktorji v Ljubljani, ker do konca aprila se ni določila točnega odstotka čistega dohodka podjetja v letu 1951, s katerim razpolaga vodstvo podjetja. Tako delovne skupine in posamezniki še niso prejeli nagrad za zmago v lanskem tekmovanju.

Za predsednika delavskega sveta je bil izvoljen tov. Zidanek, delovodja iz Krškega. Pri volitvah upravnega odbora se je pokazalo nepravilno stališče posameznih članov sveta, posebno iz gradbišča v Krškem. Pri določanju števila članov upravnega odbora iz posameznih gradbišč jih je vodil lokalni patriotizem, ne pa interesi podjetja. Ti člani so slabo seznanjeni s pomenom in delom delavskega sveta in upravnega odbora ter njuno vlogo pri vodstvu podjetja. Vsekakor bi morali gledati podjetje kot celoto in ne kot posamezna gradbišča, ki so danes tu, jutri tam.

Pri razpravi o menzah so delegati iz Krškega predlagali, naj bi menzo oddali v najem privatniku, ker imajo baje z njo samo izgubo. Trdili so, da bo privatnik lahko iznajel za menzo, pod vodstvom podjetja, pa je bila temu samo v breme. Tako stališče je nepravilno. Za sedaj se delavci pritožujejo, da je hrana slaba; zato se motijo tisti, ki mislijo, da bo privatni najemnik da izboljša hrano pri isti ceni. Zakaj ne more državno podjetje tako poslovati kot privatni? Mislimo, da manjka predvsem množične kontrole in kolektivnega gledanja vseh delavcev na svoje podjetje. Prehrana delavcev in uslužbenecov je danes najbolj pereča vprašanje vsled visoke cene in kdor misli, da se bo hrana izboljšala in pocenila s tem, da bomo podjetja družbene prehrane dajali v roke privatnikom, se hudo moti. Menzo je opustila tudi direkcija v Novega mesta; prišla je v privatne roke. Če je to v prid delavstvu, resno dvomimo.

V upravni odbor so izvolili delegati Viktorja Rudmana, Jožeta Štimpca, Ivana Raduha, Rudija Tomšeta, Alojzija Staniča in Mirka Gabrijelčiča. Med sklepi za bodosa delo so zlasti obvezni strokovni in politični študiji, nadaljnja borba za znižanje stroškov in dvig storilnosti. Zasedanja so je udeležili tudi član republiškega odbora gradbenecov tovariš Bušina, ki je poudaril, da je najvažnejša naloga novega upravnega odbora in delavskega sveta izdelava tarifnega pravilnika in vzgoja delovnega človeka, da bo znal pravilno gospodariti v podjetju. P. R.

Odobreni krediti za javna dela v kraju Črnomelj

V aprilu so bili v črnomeljskem kraju odobreni naslednji krediti za javna dela: Mestnemu ljudskemu odboru v Črnomlju 20 milijonov dinarjev za dograditev prosvetnega doma in zgraditev nove klavnice, 3 milijone dinarjev za dograditev ceste in njeno tlakovanje v Črnomlju, 5 milijonov dinarjev pa za popravilo črnomeljske gimnazije in drugih šol v Beli krajini.

Ob 10. obletnici osvoboditve Broda ob Kolpi

Med kraji, ki so letos prav slovesno proslavili praznik delavskega razreda, je tudi Brod na Kolpi. Leta 1942 je skupina hrvaških in slovenskih partizanov prav 1. maja z drzno akcijo izrgala iz rok sovražnikov to leno mestce. Ta zgodovinski dogodek je prebivalstvo Broda, Gorskega Kotarja in sosednih slovenskih krajev v kočevskem okraju 1. maja zelo slavnostno proslavilo.

Zjutraj so mladinci predvojske vzgoje iz kočevskega in delniškega okraja napadli skupno z enoto JLA Brod na Kolpi, kjer sta se zbrali za dan dopolne predstavniki obeh občin. Komunistične partije, organizacije JLA itd. Slavlja so se med drugim udeležili Josip Brnčič, član CK KP Hrvatske in predsednik Vrhovnega sodišča LR Hrvatske, Nikola Rački, član CK KPH in sekretar občinskega komiteja, Jan Lokovšek, polkovnik iz Ljubljane, Jože Klarčič, sekretar OK KPS Kočevlje in mnogi drugi gostje.

Kočevski okraj bo imel 12 občin

Po reorganizaciji krajevnih ljudskih odborov, ki jih je bilo doslej v okraju Kočevje 28, bo imel okraj sedaj le 12 velikih občin. Sedeži občin so v Kočevju, Dolenji vasi, Fari, Osilnici.

Lep uspeh dveh belokranjskih ribičev

Kolpa je poleg Blejskega jezera, Save, Krke in mejne Sotle redka reka na Slovenskem, v kateri žive tudi somi, ki so največje sladkovodne ribe v naših vodah. Ker pa so je v zadnjem desetletju vodni zarod ponekod precej razredel, pridejo tudi ribičem velike ribe bolj redko pred oči.

Minuli torko pa se je belokranjskima ribičema Antonu Težaku in Janku Kočevarju iz Radovljic pri Metliki namehnala sreča. Vso noč sta lovila, v zgodnjih jutranjih urah pa je bila njuna vztrajnost poplačana. Na živoga klenca sta ujela soma, ki je tehtal 52 kg. Bala sta se že, da jima bo plen ušel, kajti trnek in vrvice sta bila premajhna za takega velikana. K sreči se je trnek somu zapel med škрге, tako da sta ga hitro ukrotila in brez večjih težav potegnila v čoln.

V metliški mestni mesariji si je potem velikega soma ogledalo mnoge mesčanov, zlasti pa je vzbudil pozornost pri šolskih otrocih.

Zadovoljna ribiča s plenom

Loškem potoku, Travi, Koprivniku, Mozlju, kočevskemu okraju pa sta priključeni tudi občini Videm-Dobrepolje in Vel. Lašče, ki sta doslej spadali pod okraj Grosuplje, del kočevskega okraja pa sta bili že pred zadnjo vojno.

Največja bo pa obsegu in številu prebivalstva občina Kočevje, ki bo štela 7076 prebivalcev, merila pa bo 220 km². Zdrževala bo bivše KLO Kočevje-mesto, Livoli, Željne, Staro cerkev in Stari log. Občinam bodo pomagali reševati številna krajevna vprašanja terenski in vaški odbori, ki bodo v stalnih stikih s prebivalci vseh krajev v občini. Poleg tega bodo v oddaljenejših krajih uradni dnevi občine, tako da bodo prihranjene prebivalstvo dolge poti do sedeža občine, saj bo n. pr. Stari log z okolico oddaljen v kočevskem okraju 12 km od sedeža občine.

Takšnih zdravnikov partizansko Bela krajina ne potrebuje

Za bolnike, ki so socialno zavarovani, ordinira v Zdravstvenem domu v Črnomlju zdravnica dr. Justina Senegačnik-Vernikova. Že dolgo časa pa se po Beli krajini šušlja, da je ta bigotna zdravnica razdelila socialne zavarovance, ki se zatekajo k njej po zdravniško pomoč, v dva razreda: vernim ovčičam nudi vso pomoč, tiste pa, ki se počivžajo na fajmoštre, maše in verskega opija ne potrebujejo, odreka pomoč, jih hruli, žali, napada in v svoji fanatični klerikalni borbosti naganja v obup, da se delovni ljudje partizanske Bele krajine po pravici vprašujejo, če so za svoje trpljenje v času NOB zaslužili, da protiljudsko usmerjena zdravnica dr. Senegačnikova tako postopa z njimi. Nič čudnega torej, če se pri Svetu za zdravstvo na krajnem ljudskem odboru v Črnomlju iz dneva v dan množje pritožbe zoper to protiljudsko zdravnico, ki v svoji pobojnjakarski vniemi ne pozna več človeka bolnika, ampak pozna samo še človeka bogomolca. Nobena skrivnost tudi ni, da prihaja v ordinacijo Zdravstvenega doma ob deseti uri dopoldne, namesto ob osmi uri zjutraj. Misli pač, da so bolniki — socialni zavarovanci manj vredna rasa, ki lahko čakajo po štiri ali pet ur, dokler ne pridejo na vrsto. Zato pa v času, ko bi morala ordinirati v Zdravstvenem domu, prav pridno obravnava privatne kliente v svoji privatni ordinaciji. Ti so višja rasa, ker vsak pregled plačajo z denarjem, ne pa z malovrednim bolniškim listom...

Naš dopisnik nam poroča, da je že 25 let socialno zavarovan. Dne 30. aprila se je ob 8. uri zjutraj javil v Zdravstvenem domu v Črnomlju. Ker zdravnice dr. Senegačnikove še ni bilo v službo, je v čakalnici s tridesetorico drugih bolnikov potrpežljivo čakal, dokler se ni ob 10. uri 10 minut pojavila v čakalnici dr. Senegačnikova. Namesto, da bi se opravičila, ker je pustila socialne zavarovance dve uri čakati (medtem pa je doma opravljala privatno ordinacijo), je prišla na čakajoče bolnike kričati:

»Jaz nisem pest! Delam od jutra do večera. Za zahvalo pa me naznanjate na okraj. Prišli boste na vrsto, kakor bom jaz odločila. Najprej tisti, ki prejmete injekcije, potem pa delavci iz Tovarne učil, ki jih moram pregledati na višji »befele« (ukazi!), zatem naročeni in nazadnje ostali.«

Njeno kričanje o naznanjanju je prisotne osupnilo, zato se je naš dopisnik oglašil in dejal, da so vsi potrpežljivo čakali, da ni bilo nikakih kritičnih pripomb zaradi tega in da ni nihče odšel na okraj, da bi jo naznanil. Odgovorila je, da so jo že prej naznanili, nakar je prejela pojasnilo, naj obračuna s tistimi, ki jo naznanjajo itd.

Ves njen postopek je bil tako surov in arogant, da je od razburjenja tri minute zatem neko dvajsetletno božastno dekle dobilo v čakalnici božastni napad, mnogo čakajočih bolnikov pa je rajši odšlo domov.

Gorjanske košenlee vabijo...

O frontni članarini in njenem plačevanju

Lahko bi rekli, da se politična zavest vsakega člana organizacije odraža tudi v rednem ali nerednem plačevanju članarine. Tako kot člani vseh organizacij plačujejo tudi člani OF mesečno članarino, ki pa je tako majhna, da jo zmore res vsakdo. In vendar je prav članarina oziroma plačevanje ali pobiranje članarine predmet kritike, godrnjanja in spotikanja posameznih članov pri nekaterih organizacijah. Na drugi strani pa imamo veliko organizacij, kjer pobiranje in plačevanje članarine ne povzroča nobenih težav, kajti vsak član se zaveda, da brez članarine ne more obstajati nobena organizacija.

V novomeškem okraju imamo lepo število organizacij OF, ki redno plačujejo in odvajajo članarino. Med takimi so organizacija v Čadražih, Orehoviči, Ratju, Podborštu, Novega mesta, St. Jerneju, Češnjicah in druge, ki imajo članarino plačano še za naprej. Nasprotno pa imamo tudi celo vrsto takih, ki niti za lani še niso poravnale članarine. Med takimi so: Družinska vas, Dobruška vas, Dobrava, Stara Bučka, Gradisce, vse organizacije v KLO Prekopa, Jurka vas, Laze, Maharovc, Mraševo-Petane, Podluben, Polhovica, Pra-

proče, Regrča vas, Stranska vas, Dol. Sušica, Soteska, Sela-Hruševce, Sela-Hinje, Mali Slatnik, Dolnja Straža, Sela-Radulje, Srebrnice, Skrjanče, Smarjeta, Vavta vas, Vinica, Zalovče in Zdinja vas.

Po sklepu Izvršnega odbora OF Slovenije je bila uvedena s prvim aprilom enotna članarina za vse člane, in sicer tri dinarje mesečno. Osnovne organizacije poslej redno odvajajo članarino občinskim odborom, in sicer po številu članstva in ne po tem, koliko članarine se bo zljubilo pobrati temu ali onemu blagajniku osnovne organizacije. Odvajajo po tri dinarje na mesec od člana, kolikor pa dobio več članarine, se ta smatra kot prostovoljni prispevek, ki ga v celoti obdržijo za sebe osnovne organizacije. Občinski frontni odbor bo od prejete članarine po spisku članstva odposlal 60 % okrajnemu odboru OF, 40 % pa si delita za svoje potrebe občinski in vaški odbor OF. Koliko bo dobil ta ali oni odbor od tega zneska, je stvar medsebojnega dogovora in predvidenih potreb ene ali druge organizacije. S prostovoljnimi prispevki, oziroma dohodki, ki oresegajo tri dinarje mesečno na člana, pa v celoti razpolaga vaški odbor OF.

Tako je sedaj tudi plačevanje in odvajanje članarine urejeno po enotnem sistemu za vso Slovenijo, kar je bilo že nujno potrebno. Zdi se nam potrebno pripomniti, da pri dosedanjem nerednem plačevanju v nekaterih organizacijah niso bili toliko krivi člani kot pa odbor, ki se za to ni pobrigal. Seveda je še tudi nekaj takih članov, ki se plačevanja članarine hudo otepajo, češ, kaj pa imam od tega, da sem član OF, toda takih je zelo malo in jih ni vredno niti smatrati za člane. Mesečno tri dinarje ali letno 36 dinarjev, kolikor je sedaj predpisana enotna članarina, je komaj toliko kot stane vrček piva ali deset cigaret. Zato upamo, da bo vsak član OF v redu plačeval članarino. Tako kot v vse delo naših frontnih organizacij je treba tudi v plačevanje članarine uvesti red in disciplino. Prav to pa je tudi namen novega načina plačevanja članarine v organizacijah OF.

PRIPREDETEV ZVEZE BORCEV V METLIKI PRESTAVLJENA

Mestni odbor Zveze borcev v Metliki sporoča, da je proslava 10. obletnice množičnega odhoda v partizane, ki je bila predvidena za 10. in 11. maj, prestopljena na soboto in nedeljo 17. in 18. maja. Pridite — Metlika in Bela krajina vabita!

Vremenska napoved

Večje padavine je pričakovati okoli 12. maja. V ostalem bo lepo, subvremno, s krajevnimi nevihtami.

Klerofašizem - izvor belogardističnega narodnega izdajstva

Stopiški župnik Smolič in Štajerski bataljon

Bivši stopiški župnik Jozef Smolič je stopil na pot narodnega izdajstva zelo zgodaj. Ze takrat, ko je zbiral može in fante v vrste Katoliške akcije ter jim tik pred zadnjo svetovno vojno in po okupaciji vneto tolmačil v stopiškem župnišču, da pomenita »komunizem in OF največje zlo za pobožno in delovno ljudstvo«, je dobro vedel, da se seme razdora v preprosta kmečka srca in tako pripravila pot narodnega izdajstva ter plen fašizmom.

V izkoriščanju verskih čustev svojih fanarov se župnik Smolič ni prav nič razlikoval od vseh ostalih protiljudskih duhovnikov: zlorabljal je spovednico, pričnik in svoj poklic, samo da bi uklonil vaščane pred italijanskimi fašističnimi prihajalci... Ko je videl, da ne bo šlo zlepa, je uporabil silo. Organizatorjem Slovenske legije in bele garde v Novem mestu se je prikupil s tem, da je prinesel klerikalnemu veljaku dr. Kalanu že v začetku leta 1942 spisek 30 moških — nezanesljivih prevalec Stopič, katere je smatral za pristaje NOb. Med drugimi je ovdial Alojza Avguštna, Franca Stangla, Antona Gričarja, Franca Kresala, Janca Simca, Martina Skedlja, Jožeta Hribarja, Martina in Matijo Gazdovo, Draga Badovinca, Jožeta Udovca, Franca Gređenca, Alojza Herja, Franca Simca, Alojza Brezovarja, Ivana in Stankota Kozoglavca, Franca Brulca, Jožeta Kralja, Marka Vidica in Janeza Turka.

Prvi seznan se ni zadovoljeval. Poleti 1942 je s svojim kaplanom Urbančem sestavil ponoven seznam moških prevalec vasi Dol. Težka voda, Stopiče, Dolž, Igljenk, Cerovec, Mali Cerovec in Hruščica ter ovdial z njim vojnemu zločincu kaplanu Babniku pristaje NOB. Poleg tega je na dveh daljših seznamih lastnorčno ocenjeval vrednost posameznih vaščanov, jih številčilo s številkami od 1 do 5, kasneje je ta seznam še dopolnil ter tako pomagal pri spravljanju ljudi v internacije, zapore in mučilišča, od koder se mnogi ne bodo nikdar vrnil.

Maščevalni stopiški župnik s tem še ni bil zadovoljen! Osebo je n. pr. ovdial karabinerjem v Stopičah vaščana Gređenca z Dolža, da so ga Italijani zaprli (ko pa so ga hoteli fašisti izpustiti iz novomeških zapov, ga je župnik na vratih jetnišnice zadržal in poslal nazaj v ječo). Zaradi takih svojih sposobnosti je imel župnik Smolič tudi to »čast«, da je smel izdajati namesto Italijanov v Stopičah listke in dovoljenja za pot v Novo mesto. Poleg tega je služil Italijanom kot tolmač; panj so se fašisti obračali v vseh zadevah, kadar je bilo treba dobiti informacije o tem ali onem vaščanu.

Za to »nevarno« delo in za osebno obrambo sta stopiški župnik in njegov kaplan v juliju 1942 sporazumno z Jankom Debeljakom, vodilnim organizatorjem bele garde na Dolenjskem, zaprosila Italijane za strojno puško, dve navadni puški in dva revolverja, še prej pa sta uprizorila izmišljen »napad partizanov« na kaplana Urbanča. Orožje je bilo v resnici namenjeno zloglasnemu Štajerskemu bataljonu, ki se je medtem osnoval — najprej v globoki tajnosti, potem pa je stopil na plan kot uradna izdajalska vojaška formacija — v St. Joštu nad Stopičami.

Boter Štajerskega bataljona in Legije smrti

Ze v maju 1942 je sodeloval župnik Smolič z vojnim zločincem Jankom Debeljakom in svojim kaplanom Janezom Urbančem pri ustanavljanju Štajerskega bataljona, pod krinko katerega so klerofašisti nastopali pred ljudstvom kakor partizani, nosili na kapah peterokrake zvezde, se hvalili, da se borijo za narod, medtem pa so lovili

partizanske kurirje, aktiviste, terence in vse tiste, ki so se namenili res v partizane, a so padali v roke zahrbtnim zasedam Štajerskega bataljona in izginali v Sentjoških hostah. Neusmiljeno in zverinsko je kral Štajerski bataljon resnične borce za svobodo v poletju 1942. leta na St. Joštu in okoliških gozdovih. Njegovo taborišče pa so pridno obiskovali duhovni gospodje: župnik Smolič, kaplana Frelh in Urbanč ter drugi, izpovedovali ujetе partizane — in molčali ob nešteti zločinih, ki so se v tistem poletju dogajali nad Stopičami. Da se zločini »Štajerced na St. Joštu« ne bi zvedeli, gospod Smolič ni zapisoval pobitih ljudi v stopiško mrliško knjigo... Na razpravi se je zagovarjal, da ni bilo — mrliških listov za ubite in da jih ni poznal. Ko pa so ga sodniki vprašali, čemu ni vpisal ubitega vaščana Rukšeta, ki ga je pred smrtjo sam spovedal, nato pa cerkveno pokopal, je župnik Smolič — molčal.

Jok Rukšetove vdove, ki je v sredo v novomeški sodni dvorani zavpila ob spominu na ubitega pokojnika in povedala, da je Rukše pred smrtjo kleče prosil župnika, naj se usmili njega in njegovih malih otročičkov, je ganil srca 300 poslušalcev; župnik Smolič pa je sklonil od sramu rdečo glavo pred zaženo klopjo še globlje k tlom... Razprava proti župniku Smoliču je potrdila, da je stopiški župnik botroval že prvemu zoročniku Štajerskega bataljona, ki je živel pod vodstvom Ivka Laha in kapetana Stamenkoviča samo nekaj dni. V spovednici je namreč prisilil Jožeta Božiča, kmečkega fanta iz Igljenka, da je moral v to ilegalno izdajalsko organizacijo nastajajoče bele garde. Nato pa je od maja do septembra 1942 nasilno spravljal z Jankom Debeljakom ter kaplanom Mavcem in Urbančem precej mož in fantov iz stopiške občine v Štajerski bataljon, ki je potem, ko je bil le že preveč razvpit po svojih grozodejstvih, rodil še hušjo Legijo smrti.

Dopolodne klanje partizanov — zvečer novejina na čast kralju...

Dne 28. avgusta 1942 je bil v stopiškem župnišču bojni posvet prvakov zločinske Legije smrti. Udeležil se ga je seveda poleg italijanskih oficirjev tudi župnik Smolič. Na tem posvetovanju je bil izdelan načrt za pohod Legije smrti iz St. Jošta na Trebelno. Na pohodu je bilo ujetih blizu 50 civilistov, izmed katerih so jih legionarji okrog 20 izročili Italijanom, da so jih le-ti takoj pobili, blizu 30 pa so jih pripeljali v Stopiče. 8. septembra dopoldne so belogardistični klavci spet nečloveško mučili in pobijali ujetе ljudi v Sentjoških hostah, zvečer pa je bila v župnišču prirejena slavnostna pojedina na čast kralju Petru II., ki ga je v tej pisani družinski zastopal Mihailovičev zastopnik za Slovenijo major Novak, zraven pa so bili kaplan Babnik, kaplan Urbanč, učiteljica Justina Rodičeva, Kovačičeva, Malijeva, drugi izbrani gostje in — seveda tudi »skromni« hišni gospodar župnik Smolič...

Ob pečenem prašiču, vinu in napitnicah na čast rojstnega dneva pobelega kralja so si stopiški gostitelji in gostje utapljali nemirno vest, ki jim je ležala na srch zaradi zločinov v bližnjih Sentjoških hostah, Ob trkanju vinskih kozarcev so hoteli pozabiti na strahotne muke partizanskega komandirja Božiča, katerega so belogardisti pri St. Joštu sedemkrat zabodli z noži

in dvakrat ustrelili ter mu razbili glavo tako, da si kasneje sami niso upali povedati materi pokojnika, kam so ji zakopali nesrečnega sina... Z vinom so utapljali strašne podobe, ko so na grmadi živa peklva partizana, naredili okoli njiju krog ter na vso moč prepevali, da se ni slišalo kričanje nesrečnikov na pomoč. St. Jošt je doživljal strahove, da jih posamezni belogardisti sami niso mogli vzdržati ter so uhajali iz St. Jošta domov, ker je bilo mučenje ujetih partizanov prehudo celo za trde belogardistične butice. S pismijo je stopiška pobožna gospoda 8. septembra 1942 hotela pozabiti na nedolžno smrt Fabjanove, žene lesnega trgovca iz Žužemberka, ki je morala storiti nesrečno smrt samo zato — ker je odkrila taborišče belogardistov pri St. Joštu in v njem nekaj legistov iz Žužemberka in okolice, o katerih so ljudje govorili doma, da so v internaciji... Bili pa so le klavci, ki so nekaj tednov prej ubili njenega moža.

Zločinci v stopiškem župnišču so hoteli vse to pozabiti — ljudstvo pa ni pozabilo ničesar. Ne takrat — in ne danes!

»Bolje bi bilo, da ti je plod zgnil v telesu, kakor pa da si rodila sina partizana!«

V tistih hudih dneh so se ljudje v Stopičah s strahom ozirali na domače župnišče. Od tam so prihajali pozivi na prisilne regrutacije v belo gardo, tam so se pisale in podpisovale prošnje za vrnitev mož in sinov iz strašne italijanske internacije, tam je gospod župnik Smolič izbral vaščane po vernosti in dopadljivosti in če se mu je zdelo potrebno, v posebno zaupnih spiskih pošiljal imena h karabinerjem. Vaščani so od groze zmajevali z glavami, ko so zvedeli, kaj je župnik Smolič dejal Draganovi materi:

»Bolje bi bilo, da ti je plod zgnil v telesu, kakor da si rodila sina partizana!«

Za hip je zastal v sredo dih 300 poslušalcev na razpravi v sodni dvorani, ko je Minka Draganova to povedala župniku Smoliču v obraz. Po 10 letih je gospod Smolič že marsikaj pozabil — ljudstvo v Podgorju pa se še živo spominja vsega gorja, ki ga je moralo prestati po krivdi svojega dušnega pastirja.

Zaman so bile v tistih hudih dnevih 1942 in 1943. leta neštete poti mater in žena, ki so šle do župnika Smoliča s prošnjo, da bi jim vrnil sina ali moža z Raba in drugih taborišč smrti.

»20.000 lir stane komunist v Italiji! Prodajte njive, pa bo prišel nazaj!« je svetoval bogaboječ župnik Smolič Marti Stangelj in Mariji Avguštin, ki sta zaman prošili za svoja moža.

»Če se kamen zjoka, mojega srca ne bo omečilo!« jima je takrat dejal stopiški župnik. Obe ženi sta mu to po 10 letih na razpravi povedali in znova sneli zlagano krinko pobožnosti in vernosti z lic nekdanjega stopiškega gospoda.

Res: zaman so ljudje prošili milosti pri nadutem in maščevalnem župniku, ki se je v jeseni 1943. leta pripeljal z zloglasnim krvnikom Dragom Furlanom-Oranom in z močnim spremstvom domobrancev, sam v domobranski uniformi, iz Novoga mesta na pogorišče župnišča v Stopiče ter tam zapisoval ljudi, ki so mu jih terjcalke prinesle na nos kot nevarne pristaše NOB.

Po italijanskem razpadu — hlapec novih okupatorjev

Župnik Smolič ne bi bil zvesto orodje v rokah vojnega zločince škofa Rožmana, če ne bi po 9. septembru 1943 hitro presedlal iz italijanskega v nemško fašistično sedlo. Po kapitulaciji Italije je zbežal iz Stopič in se priključil razbitim voditeljem bele garde v Vebletovi pisarni ter skupno z njimi koval »velike« načrte, kako bi rešil sebe in ostanke izdajalskih formacij. Ker so partizani zasedli celo Dolenjsko, ni mogel več pobegniti. Raje se je skrivil v kapitlju v Novem mestu ter se nato začel udinjati Nemcem, domobranstvu in Babnikovi obveščevalni domobrantsko-gestapovski službi. Postal je šef takozvane škofijske Dobrodelne pisarne, ki pa je bila samo podaljšana roka domobrantskih nasilnikov. Župnik Smolič je v tej pisarni, še bolj pa v njeni javni kuhinji, spet dell svojo že v Stopičah preizkušeno »dobrodelnost«. Ljudem, ki niso hoteli k domobrancem, je odklonil podporo in hrano. Žene in matere je silil, da so nagovarjale sorodnike za vstop v domobrantske vrste. Če niso šli, pa jih je naglal iz kuhinje in pisarne ter jih silil v bedo.

V Novem mestu je župnik Smolič hitro postal vidna osebnost v kapitlju. Sam Babnik ga je pohvalil v nekem pismu, da »drži (Smolič) prosta pokoncu« in »da ima kapitelj na liniji«. Smolič sam pa se je spet priklanjal škofu Rožmanu in mu hvalil Babnika, ki »da je več storil kot vsakdo drugi«. Le to je pozabil pripisati: za organizacijo narodnega izdajstva!

Daleč proč od svojega ljudstva, zapleten v umazane mreže ovađustva, vohjanja za poštenimi ljudmi, izdajstva in protinarodnega dela, je župnik Smolič skupno z drugimi dolenjskimi župniki, dekani, kaplani in 2 županoma podpisal v januarju 1944. leta sramotno resolucijo škofu Rožmanu, s katero je dolenjski kler zahteval poostren kurz proti partizanom, njihovim družinam in proti vsakomur, ki bi se kakorkoli poteoval za partizanske družine. Protijudski duhovniki so poslali svojemu vrhovnemu šefu — vojnemu zločincu

škofu Rožmanu to resolucijo »v imenu kmečkega ljudstva«. Pozabili pa so, da je to ljudstvo s srcem in dušo že vsa leta zvesto podpiralo vedno mogočnejšo partizansko vojsko, svojo osvoboditeljico, zdavnaj pa tudi že obsodilo nje, ki so pobeignili iz vasi v mesta k okupatorju ter tam prodajali svojo narodno in človeško čast ter poštenje.

Več kakor koristi ljudstva so župniku Smoliču od leta 1941 dalje pomenila pisma, okrožnice in navodila ljubljanske škofije, ki se je odločila za boj na življenje in smrt s slovenskim ljudstvom. Slepa pokorščina uradni protiljudski politiki Cerkve na Slovenskem ga je pripeljala in držala na poti izdajstva vse do leta 1945, ko se je potuhnil in odhvelil iz Dolenjske v Tunjice pri Kamniku. Dolga in težka je vrsta zločinov, ki jih je prizadejal ljudstvu Dolenjske z jasnim preudarkom in z zavestjo o krivdi in odgovornosti svojega početja.

Za svoje protiljudsko delovanje se je župnik Smolič zagovarjal v sredo 7. maja na celodnevni javni razpravi pred senatom okrožnega sodišča v Novem mestu. Pod težo dokazov je priznal svojo krivdo in vsa dejanja, ki mu jih je naštevala obtožnica. Številne priče, izjave, dokumenti ter Babnikov arhiv so potrdili njegove zločine. Ob sedmih zvečer je predsednik senata okrožnega sodišča izrekel sodbo:

Jozef Smolič se obsodi na 20 let strogega zapora in na 5 let izgube državljanjskih pravic.

Razprava proti župniku Smoliču je ponoven dokaz, da pripelje klerofašizem nujno do narodnega izdajstva. Ni tako skriven, da ne bi bilo odkrito! Naše delovno ljudstvo je kaznovalo in bo kaznovalo vse zločine, storjene proti sreči in napredku naroda. Z najhušjo kaznjavo in prezirom pa bo vedno obsojalo narodne izdajalce.

Nas, Dolenjci, pa zanima ob procesu proti župniku Smoliču, samo še tole: kako dolgo misli ljubljanski škofijski ordinariat pod vodstvom gospoda Antona Vovka še držati na položajih cerkvenih dostojanstvenikov zločince kot so Smolič in podobni? Ali namerava uradno cerkveno vodstvo vsaj formalno oprati svoj obraz teh gnusnih zločinov pred svojimi verniki?

Kratke vesti

Beograd. — Pripravlja se reorganizacija najvišjih državnih organov. Zvezni svet za zakonodajo in izgradnjo ljudske oblasti pripravlja ustavni zakon o reorganizaciji najvišjih zveznih in republiških državnih organov. Po tem predlogu bi Svet narodov zamenjal Svet proizvajalcev, ki sicer ne bi imel enakih funkcij. Novost bi bila med drugim tudi ta, da bi ljudske poslance volili okrajni in mestni ljudski odbori. Osnutek predvideva tudi funkcijo predsednika republike, ki naj bi bil obenem tudi predsednik Prezidija. Ko bodo osnutek o reorganizaciji najvišjih državnih organov sestavili, bodo o njem razpravljale tudi republiške vlade. Končni osnutek tega zakona bo predložen Ljudski skupščini FLRJ še letos.

Mavrovo. — Nad 6000 mladine bo pomagalo graditi hidrocentrale. Tretjega maja je bilo na gradbišču hidrocentrale Mavrovo v Makedoniji zborovanje, ko se je začela letošnja mladinska delovna akcija. Na tem največjem gradbišču Makedonije bo letos delalo nad 6000 makedonske mladine ter mladinske brigade iz Slovenije.

V jez bodo vgradili nad 160.000 m³ zemlje.

Rateče. — Planine so zahtevale kar pet smrtnih žrtve. V soboto 3. t. m. se je odpravila petčlanska skupina mladih ljudi v planine. Iz kote v Martuljku je krenila proti Spiku, kjer je hotela preplezati Severno steno. Plezali so v dveh skupinah. Zaradi slabega vremena, je najprej enemu spodrsnilo. Zdrvel je v 200 m globok prepad in potegnil s seboj še soplezalca. Ostali trije so presunjeni zaradi nesreče ostali v steni in čakali na pomoč. Zaradi slabega vremena so prišli do njih šele v ponedeljek. Medtem pa sta dva zaradi izčrpanosti umrla. Tretjega so reševalci sicer izvlekli iz teško dostopnih sten, a tudi ta je, še predno so ga pripeljali v dolino, zaradi prevelikih naporov umrl. Tako je Spik zahteval življenje kar petih mladih ljudi in sicer: Ivana, Milana in Jožeta Uršiča, ki so bil študentje ljubljanske univerze. Hinka Maravssa, dijaka Srednje tehniške šole v Ljubljani in Franca Karnarja, sodnega uslužbenca Planinci pravijo, da je bila to ena izmed največjih planinskih nesreč v zadnjih letih.

»Gospodu poveljniku sektorja...«

Prosim, vzemite na znanje moje večerajšnje izjavo in sporočite, kam naj v bodoče dirigirajo na naši poti ljudi, ki prihajajo v zadevah taborišča in vsega dosedanjega dela. Pripravljen sem ohraniti edino funkcijo vojaškega duhovnika, vse ostalo odlagam in odstopam z mojimi dosedanjimi ožjimi sodelavci.

Delal sem od meseca maja z vsemi silami in po svoji vesti, kakor sem spoznal za pravilno. Ves moj čas je bil posvečen edino le temu delu v škodo zdravja in ne glede na moj težak materialni položaj sem opustil študij za izpit, po katerem bi dobil primerno službeno mesto. Za vse to sem pa doživel nasprotovanje, intrige... Mojih vprašanj na komando v Ljubljano vam ne bom pojasnjeval... Ciril.

Smihel, 14. VIII. 1942. 9.30h. »e«

Babnik pa je bil preveč nepomirljiv sovražnik osvobodilne borbe slovenskega naroda, da bi res mogel opustiti belogardistično delovanje. Zavoljo tega se je hitro premislil in se mirno pogovoril s svojimi sodelavci. Nato je major Novak - Poljanec pisal Babniku, ki je v dopisovanju z njim imel izmišljeno ime Metod:

»Dragi g. Metod! Veseli me, da ste se spoznale z N. mestom. Vaša vloga je predvsem v zvezi s taboriščem. O tem poročajte vse, kar treba, meni in Jankotu, a samo najnujnejše tudi N. mestu. Vaša pobuda za oskrbo tabora z letno in zimsko opremo in tekočimi potrebami je pohvalna in pravilna. Dobili boste vse potreben denar, ali glejte, da se kaj dobi tudi po drugi poti (pri italijanskih okupatorjih — op. S. F.), če je le mogoče. Spravili vs bomo v vezo s tukašnjim materialnim odsekom, za katerega boste vi filiala in hoste tudi od njega sprejemali denar in tudi vse drugo, kar se bo nabavilo. Za prve potrebe vam pošiljam 10.000 lit, za katere predložite predračun in obračun odsekov M preko mene, potem redno vsak mesec. Organizirajte tudi socialno akcijo za žrtve naših fantov... Javljajte se češče po običajni poti. S. A. S. Vaš Poljanec s. r.«⁹⁷

⁹⁶ Originalna kopija v Babnikovem arhivu. ⁹⁷ Nedatiran original v Babnikovem arhivu S. A. S. pomeni detajlsko geslo: Svoboda ali smrt.

Franček Saje:

Belogardistični štajerski bataljon

Za sedaj so spor zgladili. Babnik se je z vso vnemo ponovno oklenil izdajalskega posla. Kmalu pa so se začeli ponavljati še silovitejši konflikti med klerofašističnimi strujami in skupino Mihailovičevskih oficirjev...

Ko je Štajerski bataljon po beganju okrog Mirne 25. julija pri Kronovem pobegnul čez Krko in se zatekel v varno bližino Novoga mesta, so zasledujoči partizani še isti dan prebrdili Krko in se utaborili v Gabrjah pod Gorjancl. Tu so se začeli zbirati večji partizanski oddelki, ki so se pripravljali na spopad z belim sovražnikom, hkrati pa ga z manjšimi izvidnicami neprestano vzmernirjali.

Neka patrulja je že 26. jul. težko ranila dva belogardista, ki so ju pripeljali v italijansko vojaško bolnico v novomeški gimnaziji. Po italijanskih virih je 29. julija 300 partizanov krenilo od Hruščice proti Ratežu, »da bi napadli oddelke belogardistov na področju Smolenje vasi«. Pri Cikavi je 1. avgusta padel neki belogardist. Dne 3. avgusta so partizani zasedli hrib pri Žihovem selu, »da bi napadli belogardistične položaje v tamkašnjem predelu«. V noči na 5. avgust so partizani v bližini vasi Krka ubili dva belogardista.⁹⁸ V teh dneh so tri čete partizanov, ki so prišle iz Gabrja, napadle belogardistično taborišče pri Sv. Anl. Napad pa ni uspel, ker so belogardisti po kratkem spopadu v temi pobegnili v italijansko zavetje.⁹⁹

Na belogardistično željo, naj bi Italijani razbili partizanski pritisk na njihov oddelki in za zavarovanje neke kolone, ki je prodirala v St. Jerože, so Italijanska letala 4. avgusta zjutraj silovito bombardirala Gabrje. Povzročila so sicer velikomerno gmočno škodo kmetom, ubila pa enega civilista in enega partizana. Naslednji dan pa je Italijanska vojska vdrla proti Hruščici in

Gabrju. Zaradi neuspeha prvega bombardiranja so belogardisti zahtevali ponoven letalski napad na Gabrje ali na kako drugo vas. Bell kurat Sinkar je namreč 11. avgusta kaplanu Babniku med drugim pisal, da se »radi ene vasi avionov ne da poklicati na hitro.«¹⁰⁰

V noči na 10. avgusta je proletarska brigada Toneta Tomšiča napadla italijansko posadko na Ratežu, ki je varovala vzhodno stran belogardističnega taborišča. Zgodaj zjutraj 10. avgusta pa se je okrog sto belogardistov s čolni prepeljalo na levi breg Krke in vdrla na Trško gor. Tam so pretepal in ropali kmete ter jim po zidanecah iz sodov spuščali vino. Prišlo je do manjšega spopada s partizani, v katerem pa na nobeni strani ni bilo žrtve. Zato je kaplan Sinkar - Radovan še isti dan ugotavljal v pismu kaplanu Babniku - Cirilu: »Neviden zid božji brani. Čudeži! Obilen plen. Se že melje!«¹⁰¹ Ta izpad so belogardisti seveda storili v dogovoru z italijanskimi okupatorji, ki so isti dan svoje vojaške enote obvestili:

»Danes 10. t. m. je skupina okrog 100 mož oddelka MVAC, ki tabori v gozdu pri Krkl, vpadla preko Krke proti Trški gori... Skupina bo ves današnji dan operirala na področju Trške gore in, če ne bo nepredvidenih stvari, se bo to noč vrnila na Krko.«¹⁰²

Na prošnjo kurata Sinkarja je kaplan Babnik razmnožil letak, ki so ga belogardisti 13. avgusta razširjali po Novem mestu in okolici. V njem so zatrjevali, da so »samobrambna legija smrti, ki bo osvobodila slovenski narod«. Grozili so, da bodo znali poiskati vse, ki so se navzeli partizanskega duha. Našli jih bodo tudi v samem

¹⁰⁰ SL svinčnikom, pisan original v Babnikovem arhivu. ¹⁰¹ Original z dne 10. avgusta 1942 v Babnikovem arhivu. ¹⁰² Divizija »Isazono«, fogl. inf. 191, dne 10. avgusta 1942, N 08/4775.

19

Novem mestu.¹⁰³ Čez dva dni pa je kaplan Sinkar-Radovan kaplanu Babniku-Cirilu poročal o razmerah v taborišču.

»Dragi Ciril!... Današnje taborno stanje 212. Cel hrib odmeva samih komand, da je kar prijetno poslušati... Ne mašujem vsak dan... Drži (Kranje — op. S. F.) pa sv. maše obvezno za nedelje, praznike in prve petke. Nisem ti menda še poročal, da smo imeli v nedeljo (9. avgusta — op. S. F.) prisego. Bilo je zelo svečano. Izobeseni sta bili obe zastavi. Vsi v bojni opremi... One šajkače (s križem — op. S. F.) zame ni treba, preveč vidna... Pozdravi! Radovan. 12. avgusta 1942.«¹⁰⁴

V noči od 13. na 14. avgust so partizani demonstrativno napadli Italijansko posadko na Ratežu, udarna partizanska brigada Toneta Tomšiča pa je v prvih jutranjih urah pod poveljstvom dr. Marjana Dermastje-Urbana Velikonje napadla belogardistično taborišče pri Sv. Anl. Joško Jakač je v svojem dnevniku napad takole opisal:

»14. avgusta zgodaj zjutraj so nas napadli partizani, in sicer na kapetanovo (Vasiljevičovo — op. S. F.) in Gorazdovo (Franca Klemenčiča — op. S. F.) četo. Bilo je grozno streljanje. Jaz sem dobil povelje, da grem v strelce med Krko in logorom. Še prej pa so mi povedali, da je kapetan ranjen. Jaz grem s prvim vodom v strelce in smo vsakih 10 metrov streljali. Prišli smo 30 metrov do gozda, ko se je oglašal partizanski mitraljez, naš pa je odpeval. Zgalo je okrog nas, da je bilo čudo. Zemlja se je vzdigovala. Na moji desni je bil ranjen Jo e (Muhlič s Črmošnjic — op. S. F.), tako na moji levi Pakar (Rudolf Pisk iz Škofje Loke — op. S. F.) in nekaj sekund kasneje je bil Jože smrtno zadet. Jaz sem se z vodom umaknil na položaj. Vrnil se je naš mitraljez in žgal po sovražniku. Odnegli so ranjene in mrtve, mi pa smo še dalje držali črto. Bil sem strašno truden od borbe in čudno se mi zdi, da sem sploh ostal med živimi. To je bila najhušja borba, kar smo jih imeli.«¹⁰⁵

¹⁰³ Pismo Sinkarja-Radovana z dne 10. avgusta 1942 Babnikovem arhivu; Divizija »Isazono«, fogl. inf. 194, dne 13. avgusta 1942, priloga 2. ¹⁰⁴ Original v Babnikovem arhivu. ¹⁰⁵ Dokumenti III, Jakačev dnevnik, str. 30 in 31.

MARIJAN VIVODA:

Nekaj spominov na

(Nadaljevanje in. konec)

ustanovitve in razvoj OF v Novem mestu v letu 1941

Enotnost in zavednost prebivalstva se je pokazala posebno ob dneh, katere je OF proglasila kot slovenske praznike kot na primer 29. oktobra (dan borbenega protesta proti naši sužnosti), dan 1. decembra (dan sloge in enotnosti narodov Jugoslavije), 3. januarja 1942 (dan spomina na padle žrtve). Te dni so bile novomeške ulice posute z narodnimi zastavicami in letaki OF, zidovi pa so bili popisani z znaki Osvobodilne fronte — Triglav s črkama OF in Partije — srp in ključ. Na Gorjancih je bila zažgana planinska koča, ki bi mogla okupatorju služiti kot postojanka, na Kapitlju pa baraka, v kateri so karabinjerji imeli shranjene avtomobile in bencin. Po direktivi OF so prebivalci Novega mesta v teh dneh demonstrativno izpraznili med 7. in 8. uro zvečer vse ulice in javne lokale, katere so potem napolnili po 8 uri zvečer. Za OF so bile te manifestacije propaganda za njen program in preizkušnja in dokaz slovenske narodne discipline. Okupator se je lahko prepiral, da nima oblasti v rokah in da slovenske ljudske množice izpolnjujejo zavestno odredbe OF kot edine od slovenskega ljudstva priznane oblasti. Zato so te dni okupatorske patrle križarile po mestu z orožjem v rokah. Ker pa je njihov strah naraščal, so odredili policijsko uro ob 7. uri zvečer (pozneje, 8. februarja 1942, pa celo ob 5. uri popoldne), uvedli so posebna dovoljenja za odhajanje iz mesta in v začetku februarja 1942 obdali mesto z žično ograjo.

Novo mesto — pogled na Glavni trg

Novo mesto pa ni bilo samo politično središče OF. Bilo je tudi vojaški center, od koder so odhajali na teren organizatorji prvih partizanskih enot na tem delu Dolenjske. Vodstvo OF je imelo stalno zvezo s partizanskimi odredi (preko Zana Moreta, Jožeta Koršija in drugih). Dne 22. oktobra 1941 je prišel v Novo mesto tov. Aleš Bember — Primož, tedanji načelnik Glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet, da bi pripravil napad na nemške vojaške postojanke, ki so preseljevale na Dolenjskem slovensko prebivalstvo. Dve uri po njegovem prihodu je okrogna tehnika razmnožila poziv pripadnikom Narodne zaščite, da se odzovejo mobilizaciji za to akcijo, ki se je končala v noči med 2. in 3. novembrom 1941 s porazom nemške posadke v Bučki. Hrano in orožje za borce, ki so sodelovali v tej akciji, je vozil ob belem dnevu skozi Novo mesto na kamionu tovariš Slavko More v času, ko je bilo na ulicah največ italijanskih vojaških patrol in vohunov italijanskega civilnega komisarja Chiuzelina. Z razvojem orožbene borbe je bilo potrebno zagotoviti tudi materialno podlago in množičen ter stalen dotok

dohodkov. Poleg narodnega davka, katerega so organizirani člani in simpatizerji OF redno plačevali v višini 1 do 10 % svojih skupnih dohodkov, so Novo-

skega odbora OF. Nabrani denar se je v glavnem uporabljal za preskrbo partizanskih oddelkov, narodni davek pa se je redno odvajal v osrednjo blagajno IOOF.

Poleg finančnih sredstev se je zbiralo tudi najrazličnejše blago: hrana, oprema in sanitetni material za partizansko vojsko. V ta namen so bile organizirane razne zbiralne akcije. Antifašistične so pletle rokavice in nogavice za partizane, smučarji pa so poslali svoje smučke in opremo v partizanska taborišča. S tovariši, katere je okupator zaprl, so se vzdrževali stalni stiki. Dnevno so preko organizacije OF med partizani okroglega sodišča prejemali radijska poročila, ilegalno literaturo in pošto. S prevaro se je tedaj tudi posrečilo osvoboditi iz zaporov partizana Zvoneta Runka, ki je v zaporu simuliral vnetje slepiča in katerega je po predhodnem dogovoru »operiral« v kandijski bolnišnici zdravnik dr. Pavlič, tako da je tovariš Runko že nekaj dni po »operaciji« pobežnil iz bolnišnice na osvobojeno ozemlje.

Uspeh intenzivnega dela med množicami ni bilo samo množično vključevanje Novomeščanov v OF, temveč je v tem gibanju napredovala tudi notranja enotnost, ki se je utrjevala od spodaj navzgor. Lahko trdimo, da še nikoli poprej niso bili prebivalci Novega mesta tako enotni, med seboj povezani in tako aktivni, kot so bili v letu 1941, v času množičnega vzpona Osvobodilne fronte. Novo mesto, ki je dalo v času osvobodilne borbe toliko žrtev, se more s ponosom spominjati na te najslavnejše dni svoje zgodovine.

PODHOSTA

27. aprila smo pri nas praznovali trojni praznik: onajsto obletnico ustanovitve OF, tretjo obletnico ustanovitve kmetičke delovne zadruge v Podhosti in otvoritev novega močnega hleva za 34 glav govedje živine, ki so ga zgradili zadrudniki s pomočjo ljudske oblasti in prostovoljcev iz okolice. Hlev je eden najlepših in najmodernejših v okraju in so zadrudniki upravičeno ponosni nanj. Podhostani so vse tri proslave združili v eno in na njo povabili tudi goste iz Novega mesta, predstavnike ljudske oblasti, okrajne Zadrudne zveze in množičnih organizacij ter vse delovne ljudi bližnje okolice. V lepo okrašenem hlevu je predsednik KDZ Laze Bradac pozdravil člane Okrajnega ljudskega odbora, Okrajnega komiteja KPS, okrajne Zadrudne zveze in delovnih zadrug ter zastopnike in člane množičnih organizacij. Poudaril je, da bo delo zadrudnikov v dograditvi hleva znatno olajšano. Za njim je govoril tovariš Aš, ki je izročil predsedniku KDZ kot dar Okrajnega ljud-

skega odbora plemenskega bika, kot darilo okrajne Zadrudne zveze po 25.000 din v gotovini. »To je majhno priznanje poštvovalnim zadrudnikom«, je poudaril tovariš Aš. K besedi sta se oglašila še predsednik Okrajnega komiteja KPS tovariš Martin Zupelj, ki sta zlasti govorila o pomenu zadrudstva in njegovi vlogi pri dvigu našega kmetijstva ter o potrebi neprestanega političnega dela v vseh organizacijah in o budnosti proti vsem sovražnikom napredka. Lese trojne proslave v Podhosti, ki ji je sledila prijetna ljudska zabava, se je udeležilo več sto ljudi iz bližnje in daljnje okolice.

NOVO MESTO

»Lokot na Lokl. V sredo, 30. aprila je bila na Lokl ob Krki majhna svečanost: delavci gradbenega podjetja »Krkas«, ki gradijo kopalske objekte za novo kopališče, so ta dan postavili zadnje dele ostrišča na srednji stavihi. Po starem običaju so približno na vrh stebena okrašen s smrekico, ki pa mora biti prav tako ob stari navadi tudi zalita z vinom. Slovesnost so združili s proslavo prvega maja. Na prostoru pred stavbo so postavili mize v obliki peterokrake zvezde in vsa stavbo lepo okrasili. Delavci so dobili izdatno malico, manjkalo ni tudi harmonike, prešernega vriskanja ter dobre razpoloženja. Vodstvo podjetja in predsednik Turističnega društva tovariš Boris Andrijašič so povabili na slavnostne predstavnike ljudske oblasti in množičnih organizacij. Tovariši Andrijašič je pozdravil povabljene goste in čestital delovnemu kolektivu »Krkas« k doseženemu uspehu ter poudaril pomen novega kopalskega za razvoj turizma v Novem mestu.

Ker se podjetje »Krkas« zelo trudi, da čimprej dogradi vse kopalske objekte, bo kopališče do sezone popolnoma dograjeno. Oba stranska objekta s kabinami sta v glavnem že urejena, napeljan je vodovod, napravljen stranski in prho, urejena je tudi za kanalizacija. V pritličju srednje stavbe bo na levo okrepovalnica, v sredini je prostor za oder, na desni pa bodo še kabine; v prvem nadstropju pa bo sedem tujskih sob z lepo verando proti Krki. Tudi stanovanje za oskrbnika bo v stavbi. Stavba je v celoti zidana in bodo sobe tudi pozimi uporabne, ker bodo povsod pečl.

Kopališče na Lokl bo poleg celotne ureditve Lokle za športne namene lepa predložitve za Novo mesto in vso okolico. Novo moderno kopališče je plod vnetega prizadevanja turističnega društva, zlasti pa njegovega predsednika in drugih članov upravnega odbora.

NOVOOSNOVANO Trgovsko podjetje »IZBIRA« Novo mesto za promet z industrijskim blagom se priporoča kupujočemu občinstvu! POSLOVALNICE: ST. 1 — TEKSTIL-KONFEKCIJA — Glavni trg 29 ST. 2 — OBUTEV-GALANTERIJA — Glavni trg 28 ST. 3 — ZELEZNIINA-BARVE — Glavni trg 11 ST. 4 — DROGERIJA — Glavni trg 20 ST. 5 — OKRAS — Glavni trg 19 ST. 6 — PAPIRNICA — Ljubljanska cesta 3 ST. 7 — SUHA ROBA — Glavni trg 1

Prva akcija nam je slabo uspela, bo pa druga boljša. Ivan je bil minerc, drugi pa so stali na straži. Potem so bila spet posvetovanja za premešitev v drugo taborišče, ki bi bilo bolj na hribočku na razvidnem mestu. Za to bi bila najbolj prikladna Pleševica, ki je na lepem preglednem kraju. Tudi kovaški mojster Miha Strumbelj je prišel dvakrat pogledat na Frato v prejšnje taborišče in jih odpeljal na novo mesto, ker se je nahajal pri bratu v rojstni hiši Mihe Strumblja. Na Vinokovnem vrhu v tem kraju se niso dolgi zadrževali, a vseeno so vsak dan hodili skozi Frato, ker niso mogli biti brez nje. V tistem logorju so bili približno tri tedne. Konec oktobra ali v začetku novembra leta 1941, ko so Nemci začeli seliti Krško polje in štajerske kraje ter naseljevati Kočevarje, tedaj so žarele od srda oči vsakemu zavednemu partizanu, kaj dela z našim narodom okupator. Zbralo se je 28 junakov-partizanov, dobro oroženih s tremi mitraljezi, dvema puškama mauzericama in pistolami. Ti isti dan je bila Frata dobro zastražena. S treh strani so gledale iz grmovja mitralješke cevi. V kuhinji je bilo polno partizanov, katerim je Tina dajala večerjo in topli čaj pa še kavp. Vsi so peli iz srca. Slak Jože naprej: »Kosec koso brusl, a žanjica žanje, kmet pravico terjaj, ali jo ne najde. Naprej v borbo, za pravdo in svobodo slovenskega naroda!« Druga pa je bila »Za vasjo je čredo pasla vsa vesela dan na dan, s hrepenenjem gor je zrla, kjer je vriskal partizan...« Tako se je glasila pesem kar naprej. Ko so se okrepčali in zapeli, so se začeli pospravljati. Prvi se je poslovil doktor Cokan — zanj ne vem točnega imena, potem je bil Maks Henigman

Začetek partizanstva v letu 1941 na Frati pri A dovcu

SPOMINI PO ZAPISKIH V DNEVNIKU

JOZE ZUPANČIČ

»Dobro Jože, poskusil bom iti k zdravniku po bolniški listek in bom šel v Ljubljano na rentgenski pregled.« Tako sem tudi napravil. Zglasil sem se pri bratranecu Dolfu Saverju v Praskovi ulici 11. Prosil sem ga naj mi kupi različnega orodja, kar mi je tudi nabavil. Od tam sem šel na dom bivšega direktorja gozdov z. d. u. ing. Savniku Franju. Počas sem začel razlagati, kako in kaj se pri nas godi. Rekel sem mu, da njemu najbolj zaupam, ker me gotovo ne bo izdal, saj sva stara znanca. Začela sva debatirati. Povedal sem mu, da so pri meni stalno partizani, da jih hranim in vodim. »Me prav veseli, samo previdni morate biti.« »Tudi njegova žena je bila zraven in je prav vneto poslušala in pripominjala, da bomo tudi mi zdaj imeli svojo vojsko, ki bo izgnala to italijansko sodrgo. Ko smo se dogovorili, me je vprašal, če kaj potrebujem. Dal mi je 2000 lir, nekaj obleke in en kožuh. Vprašal me je imam puške. On je imel dve lovski, samo municije se ne dobi. »Pojdi z menoj Jože«, mi je rekel Sla sva do nekega puškarija ter nabrala precej močne municije. »To bo vse prav prišlo za napadanje, samo pazi, da te ne ujamejo!« »Saj imam od zdravnika, da sem bolan! Gozdni upravi v Straži nisem še nič javil, ker se ne zanesem na nje. Ing. Vinkota Vrhnjaka so Italijani zaprli, ker je bil pijan in je nekaj blebe-

tal in v pijanosti sam ni vedel kaj je znil. Na njegovo mesto je bil postavljen za šefa ing. Danijel Fajdiga. Vanj sem imel veliko zaupanje in začeli smo razpravljati, kaj imam in kako je. Šel sem v Stražo in dobil voznička Franceta Pavčka iz Dol. Straže, ki je naložil moke in makaronov za gozdne delavce, vmes pa municijo, ki jo je podtaknil Fajdiga v makarone; bilo jo je približno 30 do 50 kg. To je voznik Pavček odpeljal na Frato, jaz pa sem čakal, da mi bo dal še užigalnice, katere mi je tov. Fajdiga obljubil. To pa je oviral neki miličnik, da mi jih ni mogel izročiti. Zato sva se s Fajdigom dogovorila, da mi jih bo poslal na drug način. Odsel sem spet srečno na Frato. Hrane je bilo še precej v gozdarski hiši na Brezovi rebrl in tudi pri meni na Frati jo je bilo nekaj pripravljene za gozdne delavce in ogljarje. Takrat še ni bilo sile za prehrano. Tov. ing. Senvnik mi je dovolil, da lahko prodamo les iz gozda. To sem delal že prej za partizanske potrebe, ker sem bil pooblaščen od komande. Pojdimo zopet do Jožeta Slaka. On ima zdaj že svojo kovačnico in je začel piliti in žagati ter popravljati zapirace in cevi Frata je postala cela orožarna. Slak je bil puškar in komisar na regrutski komisiji prostovoljnih partizanov. Jaz sem moral preskrbeti kraje, zagurane pred sovražniki, in za slučaj potrebe zasilne barake. Tudi mladega vedel za skrivna pota, da bo v potrebi vedel za skrivna pota, da bo v potrebi

FIZKULTURA ŠPORT SAHA

TVD PARTIZAN (NOVO MESTO) — ŠD ILIRIJA (LJUBLJANA) 4:2 (1:1)

Mladinsko nogometno društvo TVD Partizan iz Novega mesta je zadnje nedelje igralo proti močni enajstorici ŠD Ilirija iz Ljubljane. To je bila zadnja preizkušnja naših mladih nogometašev pred pričetkom prvenstvenih tekem. Našim nogometašem se pozna zimski trening v telovadnici. V nadaljnji dobi treningov morajo še veliko časa posvetiti sprejemanju in oddajanju žoge ter strelu na gol.

Mladi nogometaši so pokazali še dokaj lepo igro. Domačemu moštvu manjka dober vrb in strelec v napadu. V začetku so Ljubljanci pokazali nekaj odpora, kasneje pa so morali kloniti pred močnejšimi domačimi igralci. Tekmo je dobro sodil tov. Gregorič, ki je poskrbel, da so se igra v redu končala.

ŠPORTNIKI V NOvem MESTU BODO PRIČELI TEKMOVATI NA RAZNIH PRVENSTVIH

Prvi nastop naših športnikov je bil v nedeljo 20. aprila, ko so uspešno nastopili na krogu za prvenstvo Slovenije, ki je bil v Novem mestu. Zadnje nedelje so pokazali lepo igro mladi nogometaši proti enajstorici ŠD Ilirija iz Ljubljane. To je bil nekaj uvod k prvenstvenim tekmam v nogometu. Pri katerih pričakujemo letos večji uspeh kakor lani, saj naši mladi nogometaši že dalj časa pridno vadijo.

Naši atleti bodo imeli v soboto 10. t. m. na stadionu otvoritveni atletski miting. Tudi atleti so se preko zime pripravljali in tako lahko letos pričakujemo izboljšanje lanskih rezultatov.

Atletski odbojke bodo imeli v nedeljo 11. t. m. prvo prvenstveno tekmo. Moški bodo nastopili proti igralcem iz Kamnika, dočim bodo ženske imele za nasprotnika igralke Železničarja iz Maribora. Obe tekmi bosta v nedeljo dopoldne na Loki.

VADITELJSKI TEČAJ V NOvem MESTU

V Novem mestu se je pred dnevi končal okrogni vaditeljski tečaj za vzgojo novih vadnikov TVD Partizan. Pričakovali smo, da bodo telesno vzgojna društva iz okrajev Črnomelj, Trebnje in Novo mesto poslala večje število tečajnikov. Kljub temu, da se

društva vedno pritožujejo, da jim manjkajo vadniki, pa se vablu na tečaj niso odzvala polnoštevilno. Tečajniki so se dobro seznanili z današnjim delom v organizaciji Partizan. Na tečaju so predelali tudi zletne vaje za zvezni zlet, ki bo prihajalo leto v Beogradu. Z zletnimi vajami bodo tudi nastopili letos naši telovadci na okrognem zletu, ki bo 8. junija v Novem mestu. Naloga novih vodnikov je, da takoj poprimo za delo. Izgovor, da nimajo telovadnice, sedaj v tem času ne velja. V prosti naravi bo mladina najraje telovadila. Tudi TVD Partizan Novo mesto bo moralo pričeti z redno vadbo na prostem, ker zadnje čase mladina zahaja kaj malo v telovadnico. Uspešna telovadna akademija naj jim da še vedno veselo do dela! J. G.

V PREČNI SO TEKMOVALI MODELARJI

Aeroklub Novo mesto je v nedeljo 27. aprila organiziral na letališču v Prečni tekovanje letalskih modelarjev, ki se ga je udeležilo 9 tekmovalcev. Najboljši čas je dosegel mladi modelar Vesel. Njegov model je ostal v zraku 3 in pol minute. Model Adolfa Suštarja je bil v zraku 3 minute, model Hrena iz čoce pa 2 minuti. Vredno bi bilo dosežati še boljše rezultate, če ne bi bilo vetra, ki je letanje modelov precej oviral.

OBVESTILA

OBJAVA

AVTOPROMETNA SOLA V LJUBLJANI, JEZICA ŠTEV. 23, prične a 1. Julijem t. l. redni 3-mesečni tečaj za poklicne voznike motornih vozil IV. stopnje. Sprejeti bodo predvsem oni, ki so izučeni v kovinski stroki (mehaniki, ključavničarji, kovači, železo-strugarji, kleparji) elektrotehnične stroke, delavci, zaposleni v mehaničnih delavnicah ter sovražni pod porojem, da so ta posej opravljal vsaj 2 leti. Sola je internatskega tipa. Reflektanti, ki ne smejo biti mlajši od 18 let in ne starejši od 25 let, zvedo za vse ostale pogoje in dolo vzorec prošnje v šolski pisarni. Dopolnilom je predložiti znamko za odgovor. Rok prijave do 30. maja t. l. AVTOPROMETNA SOLA V LJUBLJANI, JEZICA ŠTEV. 23.

PREKLIC

Podpisani preklicujem besede, ki sem jih izrekel na roditeljskem sestanku 29. aprila 1952 zoper tov. učitelja Stanečiča Rafaela. Balkovec Jurij, Drenovec št. 13

OSEBNE VESTI

»VERA... Zakaj si me zapustila? Vrnj se, prosim te! Obljubim ti da bom dober s Teho! Janez...«

Kino

KINO NOVO MESTO PREDVAJA: Od 9. do 12. maja: »Nordje« v operi. Od 13. do 15. maja: ameriški film »Zena s trojnim življenjem«. Od 16. do 19. maja: angleški film »Rumeni metulji«.

TRIGLAV FILM: SNEMA V BELI KRAJINI

V Metliki in Podzemlju so zadnji čas na delu delavci »Triglav-filma« iz Ljubljane, ki snemajo dokumentarni film »Pomlad v Beli krajini. Pri snemanju narodnih obredil, kol. Zeleneza Jurija, itd. sodeluje folklorna skupina iz Metlike in pionirji nižje gimnazije v Podzemlju. Snemanje vodi znani režiser in kinooperater tov. Metod Badjura. — e.

Oglasi

SPREJMEMO dobroga izvežbanega knjigovodje, Kmetijska zadruga Vrhpolje pri Sv. Jerneju. TISOČ DINARJEV NAGRADE dobi, kdor nam posreduje nakup večje števila starih letnikov dolenjskih lokalnih časopisov (Dolenjskih novic itd.). — Uredništvo Dolenjskega lista, Novo mesto.

PRIDITE

na veliko gasilsko vajo, ki jo priredi GASTILSKO DRUŠTVO PREČNA v nedeljo 11. maja 1952 ob 12. uri v Prečni (nastopajo tudi mladinci in mladinke), in na

VRTNO VESELICO

Za godbo preko zvočnikov, dobro plešiče in srečolov poskrbljeni! Pridite!

Ureja uredniški odbor — Odgovorni urednik Tone Gošnjak — Naslov uredništva in uprave: Novo mesto, Ljubljanska cesta 25, telefon 45ev 127. Poštni predaj št. Tekovci račun pri Komunalni banki v Novem mestu št. 616.1.90523.1 — Četrtletna naročnina 100 din, polletna 200 din, celoletna 400 din — Naročnina se plačuje vnaprej — Tiska tiskarna Ljudske pravice v Ljubljani

lahko vodil partizane, ki bodo iskali zvezo med partizanskimi enicami. In res sem fanta tako navadil, da je meni precej olajšal delo; en sam človek ne more biti na vseh krajih. Pošiljali smo ga povsod, ker je bil še otrok in nihče ni nič slutil o njegovi prefriganosti. »Pojdi, Zdenko, greš v Mirno peč do Mare Rupenove, če pa ne jeli ni doma, pa do njene mame!« Šel je in v redu opravil svoje delo. Drugič sva šla v Toplice ali Sotesko. Jaz sem ga počakal v grmovju na določenem kraju, kamor me je vodila dolžnost, on je šel pa v vas. Tako je šlo dan za dnem, teden za tednom, mesec za mesecem. Grem okrog ljudi od vasi do vasi; vsi so imeli vame veliko zaupanje, tako delavci in kmetje, saj so imeli z menoj opraviti veliko zaradi oddaje lesa in dela. Eden ali drugi me je spraševal, kako bo s temi Italijani, ali bodo stalno tukaj, ali samo nekaj časa. »Po mojem so to le popotniki, ako ne bodo kmalu šli, jih bomo pa mi poglani,« sem jim odgovorjal. »Ali so res ti gozdni možje pri vas, tako se sliši?« me vpraša kakšna ženska. »Ali so kaj čudni! Kaj pa bodo delali na Frati, saj veste, da pridejo ljudje stalno do mene, eden za eno reč, drugi za drugo, kakor vi, ki ste tukaj.« Tako sem jo potegnil in mi je verjela, čeprav sem imel 13 partizanov v hiši! Bila je precej pobožna žena, pa sem se bal, da ne bi šla povedat v župnišče. »No, potem vidim, da ni nič res, kar ljudje govorijo.« »Ampak rečem vam, mamca, še vsi bomo šli, da bomo to golazen spravili z naše zemlje« pa sem ji na kraju le še dodal. Tako je šlo naprej. Konec

Tujski promet na Dolenjskem

VIKTOR PIRNAT

Drugo nadaljevanje

Znamenje Dolenjske je vinska trta z grozdem. To lahko vidite pridvižno (reliefno) upodobljeno v prvotni gotski cerkvi kartuzije Pleterje. Nad pet stoli leti starokraski, nastali sredi »Cvičkarije«. Malto za nakandji rotovž so stari Novomeščani mešali s cvičkom. To je samonikla dolenjska pijača, po svetu dovolj razkričana pa tudi hvaljena. Če bi dolenjski vinogradniki pridelovali res le čisti pristni cviček in takega tudi prodajali in če bi tudi gostilne točile res le pristni cviček, bi mu vrnilo veljavo in pridobili odjemalcev nad produkcijo. Koliko pa bi se dalo zaslužiti jeseni tako v Beli Krajini kot v Dolini gradov z grozdnim zdravljem!

Ne pozabimo, da teži Krška dolina oziroma Dolina gradov na Zagreb in da predvsem od tam lahko pričakuje dotok tujece. Bela krajina prav tako največ s hrvaške strani in tudi Mirenska dolina je bratom onstran Sotle dokaj pri roki, odročna pa jim tudi Kočevsko-ribska dolina ni — zato bi ne bilo odveč, če bi se za propagando svojih krajev, čim bodo primerno urejeni, poslužili zagrebškega velesejma. Tako je Novo mesto pred dvajsetimi leti na ljubljanskem in zagrebškem velesejmu uspešno priridelo tujsko prometno razstavo Doline gradov.

Prirejanje poletnih in jesenskih skupinskih izletov v posebno mikavno turistične kraje Dolenjske bi bilo zelo priporočljivo! Gostišča pa naj ne pozabijo, da bo dobro in solidno postržen gost najcenejša propaganda in reklama, nezadovoljen, nad potrebo ali celo razočaran pa bo kraju v veliko škodo!

Za zimski šport bi prihajali v poštev razen za domačine prvenstveno za Hrvate Gorjanci in Kočevski hribi (Mira gora, Gače, Crmošnjice), za ljubljancane pa Travnica gora na Ribniškem. Zdaj pa se še malo pomudimo pri problemih poedinih predelov Dolenjske! Najprej v njenem osrčju.

NOVO MESTO

Novo mesto je med najlepšimi kraji v Sloveniji in med krajji, ki imajo najmanj padavin. Njegov položaj v obsevu Krke je edinstven, okolica med najlepšimi v Sloveniji! To je bilo nekdanje idilično starinsko gnezdece. Clovek se je počutil v njem kot polh med žirom. Zadnja vojna mu je zadala težke udarce. Ni si še opomogel od njih in si tudi še ne bo, če se tempo obnove še ne zviša. Zalostno je sedaj lice nekdanjega ljubke dolenjske metropole. Pogled z Glavnega trga proti kapitulji trga človeku srce.

Resnica je: primanjkuje sredstev. Staro purgarsko mestce preje skoraj brez industrije — kje naj jih vzame? Ali delovna moč zavednega mestnega kolektiva bi bila v šestih letih odpravila vsaj ruševine! Stavbe, ki ne bodo

več uporabne, naj izginejo! Slika opustošenja bi bila manj strašna, mestni zidovi kljub težkim ranam bolj vabljivi.

Ni prvič v zgodovini, da je Novo mesto doletela taka nesreča. Bilo je ponovno požgano in porušeno in dvignilo se je vedno znova in vedno na lepše. Socialistična domovina zvestih Dolenjcev ne bo pozabila; z združenimi močmi mora vstati iz ruševin lepše in udobnejše kot je kdajkoli bilo!

Velikopotezni načrti MLO obetajo, da bo dolenjska metropola po stopoma prišla do dostojnega lica, kot ji v vlogi prestolnice Dolenjcev tudi pritiče. Po mnogih letih je prostorni Glavni trg pokrtil tlak! Vrednost se pridobitve zna ceniti le oni, ki se dolgo leta požiral njegov prah ali se pogrezal v njegovo blato. Seveda bi se moral ta čudoviti tlak nategniti tja do mestnega kolodvora in onstran mostu vsaj do zloglasnega kandijskega cestnega križišča. Če bi pa se spustil še do kandijskega kolodvora in do Zabeje vasi, bi to bilo več kot sijajno! Polet leta 1951 in zadnjih mesecev kaže, da bo kmalu tako.

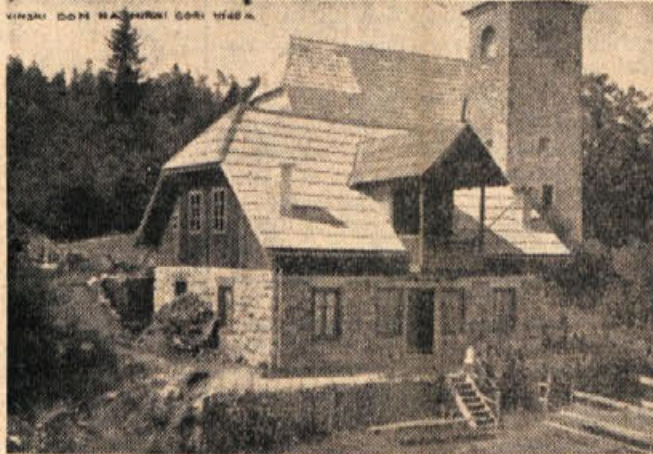
Deljena so mnenja glede glavne prometne ceste in s tem v zvezi glede odprave nevarnih ožin med mestnimi zidovi. Tu je skrajna previdnost dalekosežnega pomena! Gotovo je da bo avtostrada sje ali prej stekla tudi že iz Zagreba do Ljubljane. Zelo verjetno je tudi, da se bo Novoga mesta ognila bodisi mimo Rogovega loga ali kje pod Trško goro. Tako bo bolje za Novomeščane in za veliki cestni promet. Če bo transita cesta takla zunaj mesta, ne bi kazalo notranjega mestnega lica kvariti zaradi ugodnejše prometne poti nabrži le za nekaj kratkih let. Težje je graditi kot podirati.

Zdaj, ko se Novo mesto delno obnavlja in ureja, bi bila prilika, da se mu v mejah možnosti vrne njegova vabljiva srednjeveška podoba. Na vratih bi lahko zrastle res stara nekdanja ljubljanska ali Gorenja vrata. In konec spodnjega dela Glavnega trga ob prehodu na most bi se morda popravil greh starih meščanov, ki so nekdanj tako edinstveno zaključeni prostorni trg pretregali za dostop na novi most. Med obema vogalima bišamj in tolikšne širine, da bi je arhitekt ne mogel maskirati s starinskim srednjeveškim prebodom na most. Glavni trg bi bil spet zaključena enota, edinstven v Sloveniji po veličnosti, obliki, zakroženosti in starinski patini.

Predvsem zgornji del Glavnega trga bi se dal urediti še posebno intimno. Več obroblijajočih stavb je ohranilo v pritičju arkadno oblikovano pročelja. Zazidani deli naj bi se oprostijo in obno-

čili naj bi se arkadni hodniki! In tam na desno od arkadnega rotovža, gledano z njegovega pročelja, naj bi se spet našel vodnjak, zelen, bronast ali kamnit z živo vodo. 49 let je Novo mesto še brez njega. Železni vodnjak, vlt 1860. leta na Dvoru pri Žužemberku, ob katerem je sanjal mladi Kette in ki mu je navdahnil čudovito podoknico »Noč trudna molči...«, vodnjak, ki je bil edini okras obsežnega trga, so mestni očeti prodali. Prodali so ga tedanjemu novomeškemu gimnazijskemu profesorju Kasparju Pammerju za njegovo rojstno mesto Traberg na Zgornjem Avstrijskem. Razen stebra na Katarininem trgu mesto ni imelo ne javnega spomenika, ne vodnjaka, izvedši kasneje na Florjanovem trgu železnega, ki zdaj krasí Smarješke toplice. Novo mesto tudi danes nima ne spomenika ne vodnjaka.

Vodnjaki starih mest niso bili le okrasni predmeti. Služili so predvsem praktičnim potrebam: dajali so vodo za

Planinski dom na Mirni gori pred zadnjo vojno

gospodinjstva, za gašenje, za zalivanje vrtov itd. In prav ta čudovita povezanost lepota s smotnostjo jih dela tako ljubke in občudovane. Ko merimo ponči korake čez trg takega starega mesta, nas žuborenje lepega vodnjaka, njegovo šumljenje in šepetanje zasanja v davne dni, prikljče nam v spomin živo delavnost naših dedov in z žalostjo nam napolni srce, da je šlo toliko lepote in romantike v pozabo.

Vrnilimo sruo Novoga mesta njegov stari sijaj in njegovo staro privlačnost! Zdaj je najlepša prilika!

Ali bomo ustanovili društvo ekonomistov tudi v Novem mestu

Na to aktualno vprašanje bomo lahko dali odgovor, ko se pogovorimo o nekaterih stvareh, ki jih je treba vedeti.

Naš sedanj položaj, če gledamo gospodarsko in politično, je vsekoren. Utrajamo, neko posebno pot, pot socialistične revolucije, pot odstranjevanja iz družbenih odnosov vsega, kar škoduje čim smotrnejšemu izkoriščanju ustvarjalnih sil delovnega ljudstva. Ustvarjamo tako družbene odnose, v katerih ne bo izkoriščancev in izkoriščanih, nič več razrednih napredov. To je dolgotrajen proces, ki nas pelje v bodočnost borcev in iz naših ekonomskih sredstev ter visokih šol. Tu ne bi rad našel vprašanja odnosa med kadri v šolah ter kadri v praksi, čeprav vemo da je tudi solamemu ekonomistu neobhodno potrebna praksa. To je pokazal tudi kongres ekonomistov, ki je zahteval za vse ekonomiste, ki pridejo iz šol, potrebno prakso v podjetjih. Teorija mora biti v zvezi s prakso, saj tudi kadri izhajajo iz šol, zato da bodo služili interesom skupnosti v našem gospodarstvu, zato, da bodo svoje znanje dali v življenje in ga tam bozatali.

Ta zahteva terja ustanovitev organizacije ekonomistov. Solniki ne bodo mogli vzgajati ekonomskega kadra samo s šolanjem in tečajniškim učenjem, ki jih boro v uradnih listih in gospodarskih vestnikih, ne da bi sočasno poznali način in uspeh uvajanja teh gospodarskih predpisov v praksi. Podjetja bodo lažje premezovala težave, če jim bodo pomagali člani organizacije ekonomistov s svojimi skupnimi izkušnjami. Ljudje bodo delali z večjim veseločjem, če jim bo kdo pokazal, kako doseči uspeh, če jim bo kdo povedal, kaj je imenujemo skupnost, ki vemo, da je naš delež narodnega dohodka odvisen od tega, kakšen nastopi dohodek smo ustvarili.

V Novem mestu je dolgo dajemo vzpodbudo za ustanovitev društva ekonomistov. Razmeroma maloštevilna podjetja niso dala prave in zahtevne vzpodbude za ustanovitev. Niti druge organizacije niso kaj prida storile. Če je bila iz različnih vzrokov Dolenjska vse doslej zoostala pokrajina, ali ni mar težnja za bodošim hitrejšim napredkom? Ali pa je to nasadeno novomeškim govoricam o nekaterih profesorjih srednje ekonomske šole, češ, da ne gredo v tako govski vajence, ter da tudi nejojo kazniti linije kolegov v Ljubljani, ki da tudi iz tega vzroka ne gredo v društvo. To je res, da je teh profesorjev malo v društvu in tu ne bom vzrokov niti skušal iskati. Vsekar pa je uspeh dela v društvu odvisen od tistih, ki v njem delajo in ne od tistih, ki se ga izogibajo! Tudi lahko ugotovimo, da sicer v društvu ekonomistov ni nobenega trgovskega vajenca, čeprav je v društvu več uglednih ekonomistov, ki so ponajša z zelo nizko solsko izobrazbo, pa s revolucionarno prakso in toliko večjim ugledom resnih in uspešnih ekonomistov. Prav go- lovo tako ponajšanje ni primerno ne za potestnega slovenskega inteligenta, toliko manj pa za pedagoza. Kdor kaj zna, kdor želi pomen dejstva, da naši proizvajalci sodelujejo v vodstvu gospodarstva, ta je kot zaveden državljani lahko samo vesel, če more tem ljudem dati nekaj svojega znanja! Naj ne zamerojo tovaršji kolegi, če ponovim: v našo skupno korist!

Elektrotehnično podjetje

NOVO MESTO, Glavni trg 30

sporoča vsem »elektifikacijskim odborom, da prevzema vsa notranja instalacijska dela. Material dobavljamo sami. Na zahtevo in željo izdelujemo proračune. — Obrnite se za podrobnejše informacije na naše podjetje!

Zakaj mežnarju Plutu s Krvavčiega vrha splošna kmetijska zadruga ni potrebna

Črešnjavec, Cerovec in Krvavčiji vrh, tri vasi ob cesti med Semičem in Metliko, imajo svojo kmetijsko zadrugo, ki pa ima samo trgovino. V tej trgovini dobijo vaščani vse kar potrebujejo in jim ni treba hoditi drugam. Kot marsikje, tako se tudi tu upravni odbor in člani KZ za poslovanje zadruge kaj malo brigajo. V prejšnjih letih je bila poslovodkinja neka Anica Lupin, v trgovini pa sta bili še dve uslužbenki. 160.000 din izbuje je posledica nekontroliranega poslovanja te trojke, zlasti Lupinove, ki je sedaj baje prav dobra poslovodkinja na Sinjem vrhu. Lani je prevzel poslovodsko mesto domačin Stubler, ki je v enem letu povečal promet za petkrat. Sam je v trgovini, sam nakupuje blago, s kolegom gre v Črnomelj in pripelje oziroma prinese na hrbtu do 30 kg težke zavoje blaga. Zato dobi v trgovini vse kot kje v mestu. Namesto izgube je lani letni obračun izkazal znaten dobiček. Poleg prodaje se poslovodja peča zlasti z odkupom: člani lahko prodajo v zadrugi vse od jajca do koruze in zdravih vilnih zelišč.

14. aprila letos je bil sklican letni občni zbor zadruge. Prišlo je lepo število članov, sicer s precejno zamudo, vendar — prišli so. Na občnem zboru pa se je pokazalo, da napredek zadruge ni vseč nekaterim tipom, ki so prišli na občni zbor z edinim namenom, da zadrugo razbijajo. Ko je predsednik omenil potrebo po zvišanju deleža, s čimer bi bilo omogočeno še obsežnejše poslovanje zadruge, se je takoj oglašil že prej pripravljeni govornik Janez Plut, mežnar iz Krvavčiege vrha:

»Jaz sem proti zvišanju, kdor je že zato, naj dvigne roko!« Seveda so mu pritrtili vsi, s katerimi je bil prej dogovorjen. Posebno ga je podprl bivši predsednik KZ in KLO ter izgovorili član KP Alojz Ogulin iz Črešnjavca, ki se, odrinjen od tolikih funkcij — za katere ni bil sposoben — čuti užaljenega in povsod samo razbija. Vsled takega organiziranega nastopa je večje število članov odšlo z občnega zbora zadruge, s čimer je bil le-ta razbit.

Nobenega dvoma ni, da je mežnar Plut prišel na občni zbor samo z namenom, da razbije zadrugo. Zato ima prav on tehtne razloge, česar pa ostali člani, ki so mu nasledili, menda še ne vedo. Mežnar Plut ima biro, ki mu

vrže vsako leto kakšnih 25 mernikov koruze in vsaj pet mernikov pšenice. Vsaka hiša mu mora po neki nepismeni zavezi odrajtati na leto po 10 litrov koruze in dva litra pšenice — zato, ker včasih potegne za vr v zvoniku! Kdor bi mu ne hotel tega dati, ima zamj takoj pripravljeno farovski grožnjo:

»Ti pa ne bo zvonilo, ko boš umrl!« Poleg mežnarje ima Plut še 18 hektarov veliko posestvo in — kar je še bolj važno — mlatilnico, ki mu prinaša vsako leto lepe dohodke. Ker ni nobene konkurence, lahko računa za mlavec koliko hoče in tega se tudi drži. 400 do 600 din na uro in še za premik mlatilnice 500 din. Višina tarife je odvisna od mežnarjevega razpoloženja do posameznikov. Prav tu pa tiči zajec njegovega nerazpoloženja proti zadrugi.

Spričo lepega lanskega dobička, ki je bil ustvarjen z dobrim gospodarstvom v zadrugi, je upravni odbor na seji sklepal o nakupu mlatilnice, kar bi moral potrditi še občni zbor. Zadrugniki so namreč že spoznali, da jih mežnar Plut pri mlavči nesramno izkorišča in bi bila zadruga mlatilnica v prid vsem članom. To je dobro vedel tudi Plut še predno je prišel na občni zbor. Jasno je, da ni mogel čakati razprave o nakupu mlatilnice in šele tedaj nastopiti, kajti vedel je, da bi takrat pogorel. Zato je že prej brenkil na najboljši občutljivo struno, na povišanje deleža, in tudi uspel razbiti občni zbor.

Janez Plut je bil tudi odbornik KLO. Redno je bil navzoč na vsaki seji, kadar so delili sladkor ali blago, da ga je sebi najprej oddeležil. Kadar pa je bila seja za obvezne oddaje, prepis davka ali podobno, pa ga je vedno lomila revma, da ni mogel na sejo. Sicer pa ni čudno, če ima revmo, saj se je revež med vojno dolgo časa skrival v slami, dokler ga ni nekoč odkrila patrila...

Taka je stvar s kmetijsko zadrugo na Črešnjavcu in z njenimi člani. Pošteni zadrugniki naj premislijo, od koga imajo več koristi: od dobro poslujoče zadruge ali od mežnarja Pluta? Na ponovnem občnem zboru naj se o tem pogovorijo in napravijo koristen zaključek za vse — razen za mežnarja in za tiste, ki preko takih ljudi na vasi med pošteniimi državljani delajo z vsemi sredstvi proti naprednemu gospodarstvu.

Oglas

v »Dolenjskem listu«
— zanesljiv uspeh!

Beseda o ljudeh, ki ne spadajo med gostilničarje

V nedeljo 20. aprila je bila v Novem mestu letna skupščina Zdruga gostincev in obenem splošne trepanskega z novomeškim Zdrugem. Skupščina se je udeležilo 26 izvoljenih delegatov in precej drugih članov in povabljenih zastopnikov višjega Zdruga, ljudske oblasti, JLA in množični organizaciji.

Zdruga je vselanjenih nad 80 gostincev vseh treh sektorjev. Po poročilu predsednika, tajnika in nadzornega odbora je razvidno, da je Zdruga navzile nekatere pomanjkljivosti in poslovanju le v korist članom in je tudi v bodoče kot stanovska organizacija Zdruga potrebno.

Skupščina je bila dobro pripravljena, ne bi pa mogli trditi, da je tudi dobro potekala. Dosedanji upravni odbor in večina članov je pokazala, da razume napore ljudske oblasti za uspešno cen in prizadevanje za boljšo in kulturneje potrebno delovnih ljudi in gostov, pri čemer imajo prav gostinci obrati veliko vlogo. Gostinci so razpravljali o težavah pri nakupu vina in živili valed spreminjanja cen, o plačilu 12 % davka za nazaj, o potrebi strokovne izpopolnitve kadra, razširitvi in izboljšanju gostinjskih obratov, o potrebi kulturneje potrebne in podobno. Sprejeti so tudi poročila za tekoče leto, načrt dela in izvolili novo upravni odbor. Zelo verjetno bi gostinci razpravljali še o marsikakšni važni zadevi v gostinstvu, katerih ni manjka in bi bilo koristno o njih se razgovoriti, toda na skupščini je bil tudi clovek, ki bi spadal vse kam drugam, samo ne med gostince.

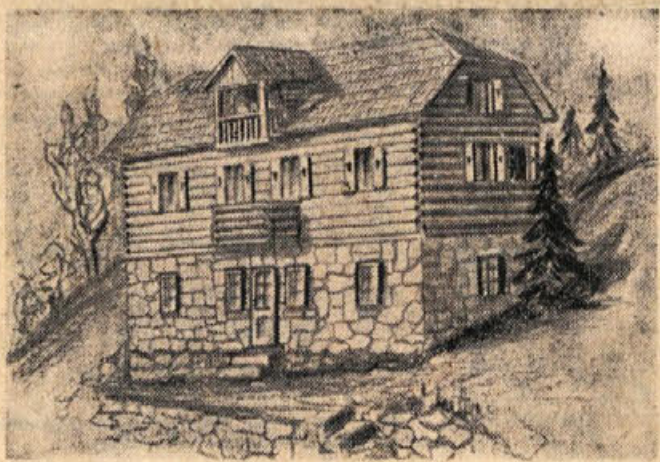
To je Kalčič iz Smihela pri Novem mestu, neuradni zastopnik svoje žene, ki ima socialistični zakup gostišča. Prvi se je oglašil s besedi in to »prvenstvo« tudi obdržal skoraj do konca skupščine. Po njegovih izjavah so vsi ukrepi ljudske oblasti le prazne obljube in pesek v oči. Zenin obrat ima baje 62.000 din izgube; zaprosil je za imenovanje odbora, ki bi razpravljal o njegovem delu. Kritični regres, pa ni dobil niti odgovora. Kritični regres je delo prejšnjega upravnega odbora in tudi izlete v proračunu. Za kandidata na leto novega upravnega odbora je zahteval, da se mora sestaviti iz vseh šestih gostinjskih obratov in ne iz bivših čevljarjev in navadnih delavcev. To baje zahteva večina navzočih (kolikšna je bila ta večina, se je videlo pri volitvah!) Ostro se nastopil proti potstavki izdalek za strokovne tečaje in potstavki izlete v proračunu. (Kot trdijo gostinci, za njega res ni potreben strokovni tečaj, ker baje zna spričarati iz enega stoda šest vrst vina!) Se več podobnih čevljarji, ki bi jim lahko rekli načrno zabavljanje čez vse, smo slišali od Kalčiča. Čudi nas samo, kako so ga pustili govoriti drugi del gostinjskega podjetja, češ da imajo zvezo z oblastjo in zato laže dihalo.

Kot vlek revež se je pokazal na skupščini tudi socialistični zakupnik Vidic iz Zabeje vasi.

»Mi smo goli in bosi, mi smo proti vsakim diktriranim cenam, socialistični zakupnik je največji revež, ker za vsi izkoristajo, dajata nam moremo plačati! in po dobo ovetke smo slišali od njega. Podpri

Radovljica, Jesenicah, Postojni in v Vrhniki je organiziranih preko 800 ekonomistov, se vrše predavanja, diskusije in razprave, tečaj in druge oblike družbenega šoljenja. V društvu ekonomistov so vsaj njeni naši vodilni gospodarstveniki iz podjetij, državne uprave in predstavnikov oblasti, so knjigovodje, komercialisti, finančniki, planerji, statistiki, profesorji in drugi. Kongres ekonomistov Jugoslavije, ki je bil od 11. do 14. aprila letos v Beogradu, jim je nakazal številne naloge, ki nas čaka. Kajto šrom naše domovine. Zato se vprašamo in sami odgovorimo:

Ali bomo ustanovili društvo ekonomistov tudi v Novem mestu? A. L.

Bodoči planinski dom na Mirni gori, ki ga bodo postavili belokranjski planinci

Rešitev nagradne križanke „27. april“

Do ponedeljka 5. maja smo prejeli na razpisano nagradno križanko »27. april« 144 rešitev. Čeprav je bila križanka sorazmerno zelo lahka, veliko reševalcev ni pravilno odgovorilo na vprašanje 85. vodoravno. Vsem tistim, ki so na vprašanje 76. vodoravno zapisali »devet« oz. »deset« povemo v tolažbo, da smo upoštevali obojno rešitev kot pravilno. V ponedeljek dopolnile je mali Mihec izžrebal naslednjih 19 tovaršev in tovaršic, katerim smo medtem nagrade poslali po pošti. Novomeščani pa naj jih dvignejo v naši upravi.

Izžrebrani so bili:

1. Pirnat Viktor, Ljubljana, Grad Tivoli — dobi knjigo »Narod se je uprle, Izbor proze SKZ ob 10. obletnici ustanovitve OF.
2. Pečelin Franc, dijak, Smihel pri Novem mestu — Jurčičev roman »Deseti brate, vezan v polpatno.
3. Gorec Darko, predsednik KDZ Vel. Loka — zbornik »Slovenski poročevalci« 1938—1941.
4. Plauštajner Viktor, Novo mesto, Ljubljanska 26 — zbirko pesmi »Kri v plamenih« (celo platno).
5. Oblak Božo, Ljubljana, Pred škofijo 8/I — France Kidrič: »Primož Trubar«, broširano.
6. Novak Bine, dijak, Smihel pri N. mestu — Zbirko »Kmečka knjižca 1952«, skupno 5 broš. knjig.
7. Cerovka Janez, Celje, Gregorčičeva 1 — Pierre de Latil: »Živali popotujejo.
8. Janežič Stefanija, Čadrače, p. Bela cerkev — knjigo Vzreja mladih živali od dr. M. Pavčiča.
9. Vrbin Branko, Gotna pas — knjigo »Kaj so videli kmet. strokovnjaki po svetu.
10. Majzelj Karmen, Ljubljana — knjigo »Gospodinjiski nasveti.
11. Lepičnik Luki, Beograd, Save Kovačevića 2/II — knjigo »Kozliček

rdečbradček« iz založbe Mladinske knjige.

12. Mlinar Mija, Portorož, Stara ulica 184 — »Slovenske pravljice«, vezane v polpatno.
13. Golež Draga, Novo mesto, Volčičeva 3 — knjigo Ivana Tavčarja »Povest.
14. Lakner Anton, Vojna pošta 5030/25 Senta, Bačka — knjigo »Kaj so videli kmetijski strokovnjaki po svetu.«
15. Gruden Minka, Primskovo, Kranj — knjigo »Gospodinjiski nasveti.
16. Melančič Rozalija, Novo mesto, Reg 25 — knjigo »Vzreja mladih živali« od dr. M. Pavčiča.
17. Brožič Tone, Ljubljana, Vodnikova 81 — dobi Kmečki koledar za leto 1952.
18. Paradiž Coetka, Kočevje, Tekstilana — dobi Kmečki koledar za leto 1952.
19. Rauh Albinca, Novo mesto, DOZ — dobi knjigi I. Tavčar »Povesti in Kmečki koledar za leto 1952.

Vsem, ki tokrat niso bili izžrebrani: veliko sreče prihodnjici!

Rešitev križanke:

Vodoravno: 1. Sad. 3. ko. 5. PV. 7. rog. 10. Ir. 11. karizan. 13. sr. 14. boji. 15. Eros. 16. vi. 18. Tugomer. 20. pp. 21. Ela. 23. hipen. 24. koč. 25. nega. 26. nit. 27. bodo. 28. pav. 31. siva. 32. basen. 34. sova. 36. Hus. 39. Arabija. 41. pol. 42. nos. 44. Belgija. 46. leto. 47. alarm. 50. Bovec. 52. oreh. 53. ena. 55. ar. 56. pot. 58. din. 60. Ada. 61. ta. 62. vol. 64. rokv. 66. par. 68. ar. 69. Polet. 71. kolomaz. 73. šol. 75. sod. 76. deset. 77. liker. 78. bor. 80. sit. 81. sin. 82. sir. 84. KUD. 85. poč. 86. maj. 88. otok. 89. nov. 91. toret. 92. zet. 93. rumo. 94. sok. 95. carinik. 96. rabutam. 97. nod.

Navpično: 1. Slovenija. 2. ar. 3. Kajuh. 4. original. 5. premeten. 6. varen. 8. os. 9. Griptavec. 11. kot. 12. nor. 17. ilegala. 19. opis. 20. podobno. 22. aga. 24. kos. 28. paleča. 29. arena. 30. vira. 31. aj. 32. hom. 33. NOB. 35. AL. 36. hira. 37. ujeđa. 38. Sa. hara. 40. bo. 41. pri. 43. sod. 45. GO. 48. ara. 49. sokol. 51. Vis. 54. sol. 56. pol. 57. TAM. 59. kal. 62. vod. 63. ledina. 64. rotti. 65. valuta. 66. prota. 67. Rab. 69. potok. 70. tenor. 71. kes. 72. zid. 73. sept. 74. Romun. 75. sito. 79. rana. 80. SOS. 83. rek. 84. ker. 87. jod. 90. vi. 92. ZU.